

»Evindelig takker jeg Dig, fordi du greb ind« (Salme 52,11)

Hvor bærer det hen?

Herom skrev jeg i marts-april, men jeg fik ikke sagt alt, hvad der ligger mig på sinde. Derfor atter nogle ord herom.

Det tyvende århundrede

I disse hundrede år fik to tyske filosoffer en afgørende betydning for opfattelsen af tilværelsen.

Den ene var *Karl Marx*, der lovede et jordisk paradys ad den såkaldte videnskabelige historisk-marxistiske vej. Materien er grundlaget for alt, også det »åndelige« liv, og når classesamfundet med dets kapitalistiske udbyttere er afløst af det kommunistiske samfund, hvor ejendomsretten er afskaffet, vil enhver få alt, hvad han behøver og rigeligt dertil.

Man har forsøgt den vej i Sovjet-Rusland, i Kina og andre steder, overalt med ubeskrivelige menneskelige omkostninger, indtil det brød sammen indefra.

Den marxistiske ateisme vandt indpas i intellektuelle kredse udenfor de kommunistiske stater og har fortsat en sørgelig indflydelse, ikke mindst i vort eget land.

Den anden var *Friedrich Nietzsche*, der proklamerede, at Gud er død. De to verdenskrige syntes at give ham ret. Millioner af mennesker gik til grunde – hvor er Gud – hvor er hans kærlighed?

Disse to filosoffer førte civilisationen bort fra Gud, ind i en nihilisme, hvor enhver moralsk norm hører op. Den berømteste talsmand for den fuldkomne ubundethed af enhver norm er den franske filosof *J-P Sartre*.

Denne absolutte ubundethed kalder han for friheden – den ubegrænsede frihed. Den præger nu kulturlivet, der har løsrevet sig fra ethvert ansvar overfor Gud og tillader sig den absolutte skamløshed i den kunstneriske friheds navn.

Det tyvende århundrede begyndte med en stor forhåbning til, at de tekniske fremskridt ville føre til fred og frihed, men endte i nihilismens ubundethed af den levende Gud. Denne ubundethed af Gud og hans ti bud fører menneskene til en fortvivlelse uden lige. Det vidste Nietzsche selv. Han endte som sindssyg. Han skrev noget i retning af følgende: »Når Gud er død, er det, som om solen også er død, og al tillid er forvandlet til tvivl. Det er så forfærdelig en begivenhed, at få har mod til at se den i øjnene. Hele den hidtidige, gamle verden er borte. Vi er midt i en rædselsfuld logik; ingen kan overskue konsekvenserne, når al moral hører op, når nedbrydelse, undergang og omvæltning bliver virkeligheden.«

Hverken Karl Marx' ateisme eller Nietzsches nihilisme kunne, hvor sejrtriumf de end tog sig ud, sætte den levende Gud til side. De vidste ikke, at de var dømmelige profeter, talsmænd for mørkets fyrste, der brugte dem i sit endnu ikke afsluttede generalangreb på Gud den Almægtige for at vriste verdensherredømmet ud af hans hånd.

Nu går menneskeheden i vort nye århundrede endnu forfærdeligere begivenheder i møde, som alle vil »bevise«, at Gud er død, og at Nietzsche havde ret.

Verdensherredømmet

Verdenshistorien er kampen om verdensherredømmet. Skal satan, denne verdens fyrste, herske over skabningen, eller skal Gud, der har skabt alt, herske over alt?

For over halvtreds år siden skrev jeg en lille bog »*Herredømmet*« med udgangspunkt i Daniels bog og Johannes' Åbenbaring. Deri søgte jeg at påvise, at det i sidste instans drejer sig om, hvem vi vil tilbede. Daniels tre venner kom i den glohede ildovn, fordi de ikke ville tilbede Nebukadnezars billedstøtte, og Daniel selv kom i løvekulen, fordi han ikke ville høre op med tre gange hver dag at bede og tilbede, vendt imod Jerusalem. Men Nebukadnezar og Darius blev tvunget til at erkende, at herredømmet ikke var deres, men den levende Guds.

Den altafgørende kamp udkæmpede vor Herre Jesus og vandt en sejr, der i tid og evighed gør ham til hersker over alt, hvad Gud har skabt. »Al magt i himmel og på jord er overgivet mig,« sagde han efter sin opstandelse fra de døde.

Det var en kostbar sejr. I Getsemane forvandlede hans sved til blod, medens han i dødsangst kæmpede imod mørkets fyrste, der ville tvinge ham til at gøre sig fri af Guds vilje, og sejrede med disse ord: »Ske ikke min, men din vilje!«

På Gabbata flængedes hans ryg op af de romerske soldaters svøber, og torne-kronet blev han korsfæstet på Golgata for som Guds lam at blive slagtet som Guds offer for al verdens synd.

Da den døde Jesus blev lagt i en grav og en stor sten væltet for graven, tydede alt på, at han ikke havde sejret, men var blevet besejret af ondskaben. Da satan fristede ham i ørkenen og tilbød ham alle denne verdens riger og al deres herlighed, blot han ville falde ned og tilbede ham, svarede Jesus: »Du skal tilbede Herren, din Gud, og tjene ham alene,« og det havde han gjort i hele sit hidtidige liv og fort-

sat med at gøre i de ca. tre år, der var gået siden da. Her til sidst brugte satan andre midler for at overvinde ham.

Med en ufattelig grusomhed og ondskab havde han pint og plaget og fristet vor Frelser til blot et øjeblik at høre op med at gøre Gud vilje – og nu var det tilsyneladende lykkedes for ham – Jesus lå død i en grav!

Herren havde imidlertid tilbudt og tjent Herren sin Gud uafledigt og uophørligt, også i de forfærdelige timer, da han udbrød: »Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig?« Vær stille for, hvor meget det kostede ham at tjene og tilbede sin himmelske Fader, så fatter du nok en lille smule af tilbedelsens virkelige betydning.

Han tilbad og tjente Gud, også når denne ikke greb ind til hans udfrielse, men lod ham dø. Det var den fuldkomne sejr, selvom ingen kunne se det.

Den tredje dag før end noget menneske var nærværende, væltede en engel stenen fra graven. Jesus stod op og gik ud af den.

Vor Frelser har båret verdens synd væk, sonet den. Han har overvundet døden og bragt liv og uforkrænkelighed for lyset. Han er sandelig Herren. Verdensherredømmet er hans. Satan er besejret endegyldigt.

Ikke blot det. Jesu opstandelse fra de døde betyder, at døden ikke har den endelige magt over skaberværket. Verdens igenfødelse er sikret. En dag vil denne verden, denne skabning, som vi ser, være »genfødt« til en herlighed, vi nu kun har et glimt af og derfor synger: »Ak, tænk jeg, er der så stor en skønhed på den faldne jord for syndere at finde, hvor skal vi da vel frydes ved al glansen af Hans herlighed, som er i Himlen inde,« men som skal åbenbares, når Kristus kommer igen og synligt opretter sit rige.

Da skal alt, både det himmelske og det jordiske sammenfattes i Kristus (Efes. 1,10), alt skal genspejle hans herlighed.

Kristi opstandelse fra de døde lader os forstå, hvorfor Gud skabte verden og opretholdt den og stadig opretholder den, skønt den helt har afskrevet ham og hans bud og er havnet i fortvivlelsens galgenhumor, i nihilismens moralske opløsning og i mørkets trods og bespottelse.

Nu er der gået snart 2.000 år siden Kristi opstandelse fra de døde, og færre og færre kan se, at Kristus er Herren – de allerfleste er ude af stand til at se andet, end at troen på Kristus er en illusion.

Hvor kan man se, at magten, æren og riget er hans?

Selv ser jeg det bedst i dem, i hvem vor Herre Jesus har vundet skikkelse. Det er oftest hos de stille i landet, de, der har bevaret troen, kærligheden og håbet igennem prøvelser og andet svært.

I de ydre forhold kan man ikke se, at Kristus er Herren, og at satan er besejret.

Men troen, håbet og kærligheden ser det og fastholder det til det sidste: Kristus er Herre!

Troen

er ikke en fortjenstfuld indstilling, men en guddommelig gave. Den griber den eneste bestående virkelighed: at Gud er kærlighed. At fastholde dette er troens hellige kald lige til det sidste.

Troen forener enhver troende med troens »genstand«: vor opstandne Frelser og Herre, i den forstand, at Kristi Ånd tager bolig i hans hjerte. En åndløs tro er som de skriftlærdes og farisæernes tro. De troede på alt, hvad der står skrevet i Den hellige Skrift, men ikke på Ham, Skriften taler om.

Troen er Gud-given tillid til Den levende Gud, der er kærlighed og har »bevist« det ved at ofre sin Søn, den enbårne og elskede, for al vor synd.

Troens slutkamp bliver, om dette »bevis« på Guds kærlighed, der blev aflagt for snart 2.000 år siden, kan holde, når alt andet taler sit sprog om, at der findes ingen almægtig Gud og ikke nogen guddommelig kærlighed. Der skal komme dage, da vi skal længes efter at se blot en af Menneskesønnens dage, da han gik omkring og gjorde sine vidunderlige tegn – men vi skal ikke se den (Luk. 17,22). Vi skal derimod se alt det forfærdelige, der får mennesker til at hævde, at der slet ikke er nogen kærlig Gud. Pest, jordskælv, hungersnød er, hvad vi får at se. Vi vil blive foragtet og hadet, og martyriet bliver en nærliggende mulighed. Kan vor tro da holde ud indtil det sidste?

Håbet

Kan det holde, når alt ser håbløst ud? Det kommer an på, om det er det levende håb eller blot en optimistisk indstilling, som får os til at »håbe«, at det skal nok gå trods alt. Det levende håb er ikke en lys natur hos nogle af os, men ligesom troen en guddommelig gave. Dette håb er forankret i vor opstandne Frelser, der er gået ind bag forhænget og nu sidder ved Magtens højre hånd. Derfor er dette håb ikke uvist eller usikkert, men levende, forventningsfyldt og klart seende i den forstand, at det »ser« de usynlige ting, det evige liv og den kommende herlighed.

Vi kan derfor fastholde fuld vished i håbet indtil det sidste, og vi bliver ikke

beskæmmede.

Når det forfærdelige begynder at ske, kan vi løfte vore hoveder, thi nu er vi nær ved det øjeblik, da alt det, vi håber, og mere til skal gå i opfyldelse.

Troen og håbet er tvillinger, der altid er glade – altså også glade, når der, menneskelig talt, ikke er nogen grund dertil. »I tro skal du takke, ser mørkt det end ud, thi sejret har Kristus, almægtig er Gud!«

Kærligheden

Den skal blive kold hos de fleste, men ikke hos dem, i hvis ånd kærlighedens ånd har taget bolig. De bliver i Guds kærlighed, der er kraft og gerning, ikke blot ord og følelser. Guds kærlighed er hans frie vilje til at elske. Den frihed har han løskøbt os til ved Jesu blod. Vi elsker, fordi Han elskede os først. Vi elsker Ham af hele vort hjerte og vor næste, derunder vor fjende, som os selv.

En sådan kærlighed er undertiden selvovervindelse. Det er bedre at overvinde sig selv til at elske end at lade sig overvinde til at gengælde ondt med ondt.

Kærligheden og glæden er også tvillinger. Det er saligt at gengælde ondt med godt, men det er ikke saligt at lade sig overvinde af det onde.

Mangfoldige af martyrerne gik syngende deres død i møde. Gud gav dem en uforklarlig og overstrømmende glæde. Han gjorde martyriet til et evangelium for dem. »Gak syngende din Ven i møde, som kommer til dig fra de døde!«

Så mægtigt er glædesbudskabet om Ham, der efter kødet var af Davids slægt, men efter helligheds Ånd med kraft blev godtgjort at være Guds søn ved opstandelse fra de døde!

Indtil da

gælder det om, at vi bliver rodfæstede i troen, håbet og kærligheden. Dertil er dagen i dag og enhver ny dag givet os. Du er i dag på arbejde enten hjemme eller på en arbejdsplads. Der pålægges dig at gøre et arbejde i dag, og du møder forskellige mennesker, nogle venlige, andre uvenlige. Der opstår måske en situation, hvor verdens ondskab og dårskab møder dig. Din tro og din kærlighed sættes på prøve. Læg da vægt på hellighed, især i dit ordvalg, og på kærlighed, især i dine reaktioner. Da rodfæstes du i Kristus og føler dig glad og usvækket i din ånd.

Således gør du alt af hjertet som for Herren og bliver i evangeliet. Men du oplever ikke dig selv som en elitekristen. Du ved, at du er undervejs og endnu har ikke så lidt at lære.

Du kan næppe undgå at møde mennesker med en usund tro. Du skal ikke foragte dem, men heller ikke lade dem få indflydelse over dig. Nogle af dem er optaget

af at opfylde loven efter dens bogstav. De er eksperter i de ydre ting og mener, at de ærer Gud. Bevidst eller ubevidst fremtræder de som »eliten« af kristenheden. De er i virkelighed fjender af evangeliet, idet de lader deres egne loviske gerninger gøre dem mere retfærdige end de, der er retfærdiggjort af troen alene, uden lovgerninger.

Andre gør troen usund, idet de gør den barnagtig eller fanatisk. De inddrager den i en massesuggestion, hvor den troende opgiver kontrollen over sig selv og bliver noget andet, end han er.

Læg hovedvægten på hverdagen. Det gør Paulus (se f. eks. 1. Tess. 4,11-12). Gå ikke til for mange møder, især ikke opreklamerede massesmøder, og hold dig langt fra helbredelsesprædikanter. Hold dig også fra internet, så din ånd kan blive stille, selvstændig, stærk, mandig og kærlig. Når kristendom skal støttes af propaganda, hører den op med at være guddommelig.

Læg afgørende vægt på, hvad du hører, og hvorledes du hører. Da fornemmer du, om Ordet om Kristus som korsfæstet er det, der bærer og gennemtrænger forkyndelsen, eller om det er et eller andet emne. Når vi i sin tid spurgte Fjord Christensen hvad han talte om, svarede han altid: »Den samme!«

Når du er stille ved Ordet, mærker du, at Kristus er overalt i Den hellige Skrift. Han bliver større, og du mindre.

Se nøje til, at et åndeligt hovmod ikke får fodfæste i dig. Er det tilfældet, risikerer du at lide et alvorligt nederlag eller falde for en fristelse. Hvis det er den eneste måde, dit åndelige hovmod kan få sit dødsstød på, bevarer Gud dig ikke herfra.

Men Han hører ikke op med at elske dig og åbenbarer Rom. 5,20-21 for dig, så du må elske Ham som aldrig før.

Hellighed er ikke perfektionisme, men Guds kærlighed virksom i mennesker, der kender, at de intet er og intet har, som Gud bygger sin frelse på.

Det er imidlertid ikke muligt (i hvert fald ikke for mig) at beskrive forskellen imellem evangelisk tros-lydighed og lovisk lydighed og placere vort personlige ansvar helt nøjagtigt på dets rette plads i evangeliet. Hvis dette kunne beskrives, var der fare for, at beskrivelsen blev en ny tekstbog med lovisk indhold. Enhver må lade sig oplære af Herren selv og fremfor alt have og bevare øren, der kan høre, hvad Ånden siger ham igennem Ordet.

Det er vidunderligt for enhver, der strider troens gode strid, at høre, at

trofast er Han,

som kaldte jer, Han vil også gøre det (1. Tess. 5,24).

Det ord styrker troen, håbet og kærligheden. Det giver os nyt mod. Vi kan se

fremtiden i møde uden frygt. Vi kan læse Matt. 24 med bøn om, at kærligheden aldrig bliver kold i os, og at vi aldrig lader os rive med af falske undergørere og andre forførelere.

Alle, der har børn og børnebørn, tænker især på dem og deres fremtid. Lad os bede i troen for dem. Da får vi, hvad vi beder om, og de får nåde til at leve deres barndomsliv, deres ungdomsliv, deres liv

som modne mænd og kvinder således, som Gud vil, menneskelivet skal være – endog i de sværest tænkelige tider.

Det uendeligt små og uendeligt store

Da jeg i 1931-34 gik i gymnasiet, henledte adjunkt Hjejle vor opmærksomhed på Georg Brandes' berømte essay om Det uendeligt Små og Det uendeligt Store i Poesien.

Jeg tog det for nylig frem og læste det atter, denne gang med større forståelse end i min gymnasietid. Georg Brandes udfolder i dette lille essay sin mesterlige evne til at bedømme og beskrive et litterært storværk, Shakespeares drama, Henrik den Fjerde.

En af hovedpersonerne er Hotspur (Hedspore), og om ham samler Brandes vor opmærksomhed. Hotspur er en af lederne i oprøret imod Henrik den Fjerde. Han befinder sig i en prekær og farlig situation – og det er her, Shakespeare i modsætning til f.eks. Oehlschlæger i hans tragedier giver plads til det uendeligt små. Hedspore vrøvler lidt, spøger lidt med sin kone og er alt andet end højtidelig midt i den farefulde situation. Shakespeare er i stand til at fremstille en tragisk helt som såre menneskelig.

Det lille essay afslører også, hvorfor Georg Brandes blev den ledende kritiker, ikke blot i Norden, men også i den store verden. Det var ham, der før end nogen anden så, at Selma Lagerlöf var en stor forfatterinde; det var også ham, der gjorde opmærksom på Nietzsche, og det var ham, der med sine »Hovedstrømninger« gjorde op med den uddøende romantik og pegede på Ibsen og Strindberg, der satte problemer under debat.

Og dog vidste han ikke, hvad det uendeligt små og det uendeligt store er. Det findes ikke i den verdslige litteratur, hvor genial den end er, thi intet menneskeskabt er uendeligt. Det findes derimod hos enhver, i hvem Guds Ånd har taget bolig.

Lad os som et eksempel herpå tage

Det kristne hjem

Her møder vi hver dag det uendeligt små. Blomsterne bliver vandet – der bliver støvsuget – kartofler skrælles – bordet dækkes, og diverse måltider nydes – undertiden ringer en uventet gæst på og bliver budt velkommen – telefonen ringer – et lille brev bliver skrevet og sendt til en ensom ven – sengene er naturligvis blevet redet om morgenen – ligeledes madpakker til børnene, der går i skole – o.s.v. Det bli-

ver gjort hver dag, uge efter uge, måned efter måned, år efter år. Det er småt – og dog har det større betydning end det meste andet. Hvad ville et hjem være, hvis dette ikke blev gjort? Hvad ville samfundet være uden dette?

Der er også noget uendeligt stort i et kristent hjem, thi der råder Guds ord og Guds Ånd. Mand og hustru beder hver dag sammen. Deres bøn har ligesom Mønsterbønnen verdensomspændende betydning. Når de læser Den hellige Skrift sammen med børnene og de unge, har det grundlæggende betydning, thi en åndelig sæd såes i dem og vil i Guds time bære varig frugt.

Et sådant hjem er et værn imod lovløshed og forfladigelse. Dets betydning er stor, men som regel overset. Det er jævnt og menneskeligt, altså hverken umenneskeligt eller overmenneskeligt, og det er åndeligt, men ikke overåndeligt eller usundt åndeligt. Der er plads til munterhed og festlighed – men der er ikke plads til alvor, med mindre den er evangelisk og altså ikke lovisk. Det naturlige menneske kommer først, så det åndelige.

Uendeligt?

Er det alligevel ikke for meget at karakterisere alt dette som uendeligt? Det uendelige er jo det, som døden ikke gør ende på.

Vor Herre Jesus siger: »Den, der giver en af disse små blot et bæger koldt vand at drikke, fordi han er en discipel, sandelig siger Jeg eder: han skal ingenlunde gå glip af sin løn« (Matt. 10,42). Han siger også: »Thi Jeg var sulten, og I gav mig at spise; Jeg var tørstig, og I gav mig at drikke; Jeg var fremmed; og I tog jer af mig; Jeg var nøgen, og I klædte mig; Jeg var syg, og I så til mig; Jeg var i fængsel, og I besøgte mig« (Matt. 25, 24-26). Det er små gerninger. De, der gør dem, ved ikke, at de har uendelig betydning. Spørgsmålet er, om man overhovedet kan skelne imellem det uendeligt små og det uendeligt store. Da den fattige enke lagde et par småmønter i tempelblokken, var det uendeligt småt og uendeligt stort. Det er hjerteindstillingen, der afgør en gernings betydning. Alt, hvad der gøres, drevet af Guds Ånd, har evig betydning.

Ingen gør det for at få løn, og ingen

tænker på løn. Det hører med til Livet at gøre alt dette. Det er dybest set kærlighedens gerninger, men sådan omtales det ikke af nogen, der gør dem. Alle disse små gerninger gør Livet rigere for ham. Han bliver overrasket over, at Herren husker dem og belønner dem med nådens løn.

Vi mænd bør lægge mærke til, at Skriften indeholder en lovtavle over den gode hustru (Ordspr. 31,10-31), men ingen over den gode mand!

Findes han ikke?

Det store menneske

Georg Brandes skrev senere i sit liv et essay om Det store Menneske, Kulturens Kilde. I dette essay indlader han sig på at besvare spørgsmålet om, hvor historien egentlig leder hen, og hans svar er, at kulturens strømme leder til en højnet levestandard for mangfoldige mennesker, men at det ene og alene er Det store, Enkelte Menneske, der driver kulturen frem. Til de store, enkelte regner han Cæsar, Jesus, Kopernikus, Leonardo, Goethe, Beethoven, m.fl.

Dette essay afslører, at Brandes nok er åndfuld, men ikke Ånds-fyldt.

Han aner ikke, hvor historien leder hen, og han har ingen forståelse for, at vor Herre Jesus ikke er et stort menneske iblandt andre, men er Menneskesønnen, Guds søn.

Hvis man skal tale om »store mennesker«, finder man dem iblandt dem, verden ikke vil kendes ved. Mange af dem led martyrdøden.

Man har end ikke navnene på dem. Andre tjente Guds frelsesplan i deres generation, men omtales ikke i kirkehistorien eller den verdslige historie. Det var måske en husmoder, der sled i det dag efter dag under fattige kår, eller en arbejdsmand som Jens Vej mand, der gjorde det lidet, han kunne, af hjertet som for Herren.

Det uendeligt små og det uendeligt store findes hos små mennesker, som i Guds øjne er uendeligt store, fordi Han har udvalgt dem, før verdens grundvold blev lagt.

Hvad der er stort i menneskers øjne, er ikke stort i Guds øjne, men er snarere en vederstyggelighed. Hvad der er født af kødet, er og forbliver kød, og det gavner i

Guds øjne slet ikke.

Men hvad der er født af Ånden, er Ånd, og det har evig beståen.

Med Ånden er altid kærlighed, glæde og fred, og det er den sande lykke i små og krævende forhold. Kærligheden ophører jo aldrig. Den er uendelig, og det er dens ledsagere, glæden og freden, også.

Det er det evige liv midt i tiden. Det er uendeligt. Døden har ingen magt over det.

Stakkels Georg Brandes! Han var verdensberømt, påvirkede en hel generation, skrev mesterligt, var flittig som få, men var helt fremmed for Livet, det evige – fremmed for sin Skaber og Frelser – fremmed for det evige og uendelige liv.

Til sidst

Det åndelige liv i dets fylde udfolder sig i mennesker, der i verdens øjne er små. Det

karakteristiske ved sådanne små Ånds-fyldte mennesker er, at de ikke er smålige. De er nemlig rige, også når de er fattige. Den fattige enke, der lagde sine småmønter i tempelblokken, er et eksempel herpå, ligeledes de fattige menigheder i Makedonien (2. Kor. 8).

Guds børn er som fattige, der gør mange rige, og som de, der intet har og dog ejer alt (2. Kor. 6,10).